

MUTOLAA MADANIYATI — MA'NAVİY XAVFSIZLIKNING MUHIM OMILI**Shavkatov Asilbek Xurshid o'g'li**

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogika
Universiteti, Tarix fakulteti "Milliy go'ya, ma'naviyat
asoslari va huquq ta'limi" yo'nalishi 201-guruh talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20522110>

Annotatsiya: Ushbu maqolada mutolaa madaniyatining shaxs va jamiyat ma'naviy taraqqiyotidagi o'rni, yoshlar ongida mustaqil fikrlash, mafkuraviy immunitet va ma'naviy barqarorlikni shakllantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Axborotlashgan jamiyat sharoitida kitob mutolaasining ma'naviy xavfsizlikni ta'minlashdagi o'rni ilmiy va amaliy jihatdan yoritiladi. Shuningdek, yoshlar orasida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishning dolzarb masalalari hamda mutolaa madaniyatini yuksaltirishga oid taklif va tavsiyalar bayon etiladi.

Kalit so'zlar: mutolaa madaniyati, ma'naviy xavfsizlik, kitobxonlik, yoshlar tarbiyasi, ma'naviyat, mafkuraviy immunitet, axborot makoni, ma'rifat, intellektual salohiyat, tarbiya.

Insoniyat taraqqiyoti tarixiga nazar tashlansa, har bir yuksalish davrining zamirida ilm, ma'rifat va kitobga bo'lgan yuksak e'tibor mujassam ekanligini ko'rish mumkin. Buyuk sivilizatsiyalar, taraqqiy etgan davlatlar va ulkan ilmiy kashfiyotlar avvalo mutolaa madaniyati shakllangan muhitda yuzaga kelgan. Kitob inson tafakkurini boyituvchi, dunyoqarashini kengaytiruvchi va ma'naviy olamini yuksaltiruvchi eng muhim vositalardan biridir. Shu sababli mutolaa madaniyati bugungi kunda nafaqat ma'rifiy, balki ma'naviy xavfsizlikni ta'minlovchi muhim omil sifatida ham alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Hozirgi globallashuv davrida axborot oqimining mislsiz darajada ortishi inson ongiga turli xil g'oyalar va qarashlarning kirib kelishiga sabab bo'lmoqda. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli texnologiyalar insoniyat hayotini yengillashtirayotgan bo'lsa-da, ular orqali tarqalayotgan zararli axborotlar, ma'naviy tahdidlar va yot mafkuralar ham jiddiy xavf tug'dirmoqda. Bunday murakkab sharoitda insonni turli salbiy ta'sirlardan himoya qiluvchi eng samarali vositalardan biri mutolaa madaniyati hisoblanadi. Kitob bilan do'stlashgan insonning tafakkuri boy, dunyoqarashi keng va fikrlash qobiliyati mustahkam bo'ladi. Natijada u har qanday axborotni tahlil qila oladi va uning asl mohiyatini anglashga qodir bo'ladi.

Mutolaa madaniyati faqatgina kitob o'qish odati emas, balki o'qilgan asarni tushunish, tahlil qilish, undan xulosa chiqarish va hayotda qo'llay olish ko'nikmalarini ham o'z ichiga oladi. Haqiqiy kitobxon o'qigan har bir asaridan ma'naviy ozuqa oladi, yangi bilimlarga ega bo'ladi va o'z tafakkurini boyitadi. Shu

jihatdan mutolaa madaniyati insonning intellektual hamda ma'naviy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Ma'naviy xavfsizlik jamiyatning ma'naviy qadriyatlari, axloqiy me'yorlari va madaniy merosini turli tahdidlardan himoya qilishni anglatadi. Har qanday jamiyatning barqaror rivojlanishi uning ma'naviy xavfsizligiga bog'liq. Agar ma'naviy muhit zaiflashsa, jamiyatda loqaydlik, befarqlik, ma'naviy inqiroz va turli ijtimoiy muammolar yuzaga kelishi mumkin. Shu bois ma'naviy xavfsizlikni ta'minlash davlat va jamiyat oldidagi muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Mutolaa madaniyati ma'naviy xavfsizlikning asosiy tayanchlaridan biridir. Kitob inson qalbini ezgulik, adolat, vatanparvarlik va insonparvarlik kabi yuksak fazilatlar bilan boyitadi. Ayniqsa, yoshlar mutolaa orqali milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'zlashtiradilar, tarixiy xotira va milliy o'zlikni anglash tuyg'ularini rivojlantiradilar. Kitob mutolaasi natijasida shakllangan mustaqil fikrlash ko'nikmasi esa turli yot g'oyalarga qarshi mafkuraviy immunitet vazifasini bajaradi.

Bugungi kunda yoshlar orasida kitobxonlikni rivojlantirish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Texnologik taraqqiyot natijasida yoshlarning bo'sh vaqtining katta qismi internet va ijtimoiy tarmoqlarda o'tmoqda. Ayrim hollarda bu holat badiiy va ilmiy adabiyotlarga bo'lgan qiziqishning pasayishiga sabab bo'lmoqda. Natijada yuzaki fikrlash, tayyor ma'lumotlarga tayanish va chuqur mushohada yuritish ko'nikmalarining zaiflashishi kuzatilmoqda. Bu esa ma'naviy xavfsizlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Mutolaa madaniyatining yoshlar hayotidagi ahamiyati shundaki, kitob insonni fikrlashga, izlanishga va o'z ustida ishlashga undaydi. Kitob o'qigan yosh avlodning nutqi ravon, fikri teran va dunyoqarashi keng bo'ladi. U turli axborotlarni tanqidiy baholashga qodir bo'ladi. Aynan shu jihatlar ma'naviy tahdidlarga qarshi kurashishda muhim omil sanaladi.

O'zbek xalqining boy adabiy merosi mutolaa madaniyatini shakllantirish uchun katta imkoniyat yaratadi. Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Ahmad Yassaviy, Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Oybek, G'afur G'ulom, Said Ahmad, O'tkir Hoshimov va boshqa ko'plab adiblarning asarlari yoshlarni ezgulikka, vatanparvarlikka va yuksak insoniy fazilatlarga chorlaydi. Ushbu asarlar orqali yoshlar xalqimizning ma'naviy boyligi va tarixiy tajribasini chuqurroq anglaydilar.

Mutolaa madaniyatini rivojlantirishda oila muhim o'rin tutadi. Farzandning kitobga bo'lgan munosabati ko'pincha oiladagi muhitga bog'liq bo'ladi. Ota-onalar o'zlari kitob mutolaa qilsa, uyda kitobxonlik muhiti yaratilsa, farzandlarda ham

mutolaaga qiziqish ortadi. Aksincha, kitob qadrlanmaydigan muhitda ulg'aygan bolalarda kitobxonlik odatini shakllantirish qiyin kechadi.

Ta'lim muassasalari ham mutolaa madaniyatini rivojlantirishda katta mas'uliyatga ega. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida kitobxonlik tanlovlari, adabiy kechalar, ijodiy uchrashuvlar va mutolaa loyihalarining tashkil etilishi yoshlarning kitobga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Kutubxonalar faoliyatini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish ham bu borada muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlardan kitobxonlikni targ'ib qilish maqsadida samarali foydalanish zarur. Bugungi yoshlar ko'proq raqamli muhitda faol bo'lgani sababli elektron kutubxonalar, audiokitoblar va kitoblar haqidagi qiziqarli media loyihalar mutolaa madaniyatini rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin. Muhimi, zamonaviy texnologiyalar kitobning o'rnini egallamasligi, aksincha, uni targ'ib qilish vositasiga aylanishi kerak.

Mutolaa madaniyati ma'naviy xavfsizlikning muhim omili sifatida jamiyatning intellektual salohiyatini oshiradi. Kitobxon jamiyatda ma'rifat ustuvor bo'ladi, yoshlar turli zararli g'oyalarga berilmaydi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat kuchayadi. Bunday jamiyat taraqqiyotga intiladi, ilm-fan va innovatsiyalar rivojlanadi.

Shu bilan birga, mutolaa madaniyati insonda sabr-toqat, izchil fikrlash va hayotiy muammolarga oqilona yondashish ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu esa nafaqat shaxsiy muvaffaqiyat, balki jamiyat barqarorligi uchun ham muhim omil hisoblanadi. Kitob o'qishga odatlangan yoshlar hayotda o'z o'rnini topishga, maqsad sari qat'iyat bilan intilishga va Vatan taraqqiyotiga munosib hissa qo'shishga intiladilar.

Xulosa va takliflar

Xulosa qilib aytganda, mutolaa madaniyati ma'naviy xavfsizlikni ta'minlashning eng muhim omillaridan biridir. Kitob inson tafakkurini boyitadi, ma'naviy olamini yuksaltiradi va uni turli mafkuraviy tahdidlardan himoya qiluvchi mustahkam immunitetni shakllantiradi. Ayniqsa, yoshlar orasida mutolaa madaniyatini rivojlantirish jamiyatning ma'naviy barqarorligi va kelajak taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega.

Quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

1. Har bir ta'lim muassasasida muntazam kitobxonlik loyihalarini tashkil etish.

2. Oila muhitida kitobxonlik an'alarini rivojlantirishga qaratilgan targ'ibot ishlarini kuchaytirish.

3. Elektron kutubxonalar va audiokitoblar fondini kengaytirish.

4. Yoshlar o'rtasida "Eng faol kitobxon" kabi tanlovlarni muntazam o'tkazish.

5. Ijtimoiy tarmoqlarda kitobxonlikni targ'ib qiluvchi sifatli kontentlar yaratishni rag'batlantirish.

Mahalla va ta'lim muassasalari hamkorligida mutolaa haftaliklari va adabiy uchrashuvlarni yo'lga qo'yish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.To'xliyev B. Adabiyot o'qitish metodikasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.

2.Yo'ldoshev Q. Kitob va tafakkur. – Toshkent: Ma'naviyat, 2018.

3.Karimov N. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.

4.Rasulov A. Mutolaa madaniyati va yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.

5.Mahkamov U. Shaxs ma'naviyatini shakllantirish muammolari. – Toshkent: Fan, 2017.

6.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishga oid qarorlari va farmonlari to'plami. – Toshkent, 2023.

7.Kitobxon millat – taraqqiyot kafolati. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent, 2022.

WOC
WORLD
ONLINE
CONFERENCES

